

Ανεμοπετάλιο

Τόμ. 4, Αρ. 4 (2025)

4ο Τεύχος Ανεμοπετάλιο

Μαθαίνω να ζω με τους/τις άλλους/ες

Αικατερίνη Μαρκοπούλου, Μερóπη Μαρκοπούλου

doi: [10.12681/anem.40180](https://doi.org/10.12681/anem.40180)

Copyright © 2025, Αικατερίνη Μαρκοπούλου, Μερóπη Μαρκοπούλου

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/#).

Μαθαίνω να ζω με τους/τις άλλους/ες

Αικατερίνη Μαρκοπούλου¹ Μερóπη Μαρκοπούλου²

¹Τοπογράφος Μηχανικός,
Master of Science
katesagimark@gmail.com

²Γεωπόνος,
Master of Science
melita.marko@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σύνδεση της γενικής εκπαίδευσης με την ειδική ακολουθεί μεθοδολογικές προσεγγίσεις, οι οποίες βασίζονται στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ένταξης και της ισότητας. Σκοπός τους είναι η υλοποίηση και η εφαρμογή κατάλληλων διαφοροποιήσεων, που μπορούν να γεφυρώσουν ανισότητες και να δώσουν προτεραιότητα στην ανάδειξη των χαρακτηριστικών της πολυπολιτισμικής κοινωνίας στην οποία ζούμε. Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική παραδοχή βασίζεται το παρόν άρθρο, που στοχεύει να παρουσιάσει αναλυτικά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο: «Μαθαίνω να ζω με τους/τις άλλους/ες» που απευθύνεται σε μαθητές/τριες προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Οι επιμέρους στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος βασίζονται στις στρατηγικές της εκπαίδευσης για την αναπηρία, οι οποίες λαμβάνουν αυτήν την έννοια και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ως ένα στοιχείο διαφορετικότητας, που πρέπει να χαρτογραφείται κατά τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, χωρίς να δίνεται υπερβολική έμφαση στις διαφορές και χωρίς η διαφορετικότητα να περιορίζεται σε επιφανειακές εκφάνσεις, αλλά σε ουσιαστικές δράσεις.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: *διαφορετικότητα, αναπηρία, ειδικές ανάγκες, συνεκπαίδευση*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συμπερίληψη είναι μία έννοια που έχει απασχολήσει εκτενώς τη διεθνή βιβλιογραφία και είναι δύσκολο να συνοψιστεί σε έναν ορισμό. Τα τελευταία χρόνια είναι κοινά αποδεκτό ότι η έννοια της συμπερίληψης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δημοκρατική συμμετοχή εντός και εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος. Περιγράφεται ως μία συνεχής, αδιάλειπτη και ατέρμονη διαδικασία, ως αποστολή, όραμα και αγώνας (Βλάχου & Ζώνιου-Σιδέρη, 2010). Από την άλλη, η εκπαίδευση των μαθητών/τριών με αναπηρία οφείλει να περιλαμβάνει ένα σύνολο πρακτικών, που να βασίζονται στην παραδοχή ότι όλα τα παιδιά έχουν το ίδιο

δικαίωμα να ωφελούνται στο μέγιστο δυνατό από τις παρεχόμενες εκπαιδευτικές δράσεις. Συνεπακόλουθα, το σχολικό περιβάλλον πρέπει να είναι δομημένο έτσι ώστε να μηδενίζονται όλα τα εμπόδια που παρακωλύουν τη δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής όλων όσοι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Για τον λόγο αυτόν, η συνεκπαίδευση είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη μάθηση και την ενεργό συμμετοχή όλων, την αποδοχή των ετεροτήτων και την ομαδική, ισότιμη εργασία. Το σχολείο λοιπόν, ως οργανισμός είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεται στο σύνολο των μαθητών/τριών που φοιτούν σε αυτό, στο ιδιαίτερο προφίλ και στα ατομικά χαρακτηριστικά τους.

Οι στάσεις των μαθητών/τριών τυπικής ανάπτυξης προς τους/τις συνομηλικούς τους με αναπηρία είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εφαρμογή των διαδικασιών συνεκπαίδευσης. Η αποδοχή ή μη των παιδιών με αναπηρία από τους/τις συμμαθητές/τριες τους είναι ένα από τα σημεία στα οποία έχει επικεντρωθεί η επιστημονική κοινότητα τα τελευταία χρόνια (Barton, 2000). Προκειμένου λοιπόν, να επιτευχθεί η συνεκπαίδευση, δεν αρκεί τα εκπαιδευτικά προγράμματα να είναι προσαρμοσμένα στις εξατομικευμένες ανάγκες τόσο των παιδιών με αναπηρία, όσο και των παιδιών δίχως δυσκολίες, αλλά είναι σημαντικό να δημιουργηθεί ένα κλίμα που θα ενθαρρύνει τη θετική αλληλεπίδραση και διάδραση μεταξύ τους. Μέσα από την κατάλληλη εκπαίδευση οι δίχως αναπηρία μαθητές θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τους/τις συμμαθητές/τριες τους με αναπηρία ως ισότιμα μέλη της τάξης αλλά και της κοινωνίας γενικότερα (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017).

Η έννοια, δηλαδή, της συνεκπαίδευσης δηλώνει με πιστότητα αυτό που όλα τα παιδιά έχουν ανάγκη, την αποδοχή και την ισότιμη συνύπαρξη στον ίδιο σχολικό οργανισμό, μέσα στις ίδιες τάξεις και ακολουθώντας το ίδιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα διαφοροποιημένο, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους.

Έτσι, σε σχολεία όπου τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης μαθαίνουν πώς να προσεγγίζουν συνομηλικούς τους με διαφορετικά χαρακτηριστικά, αποκτούν σε μεγάλο βαθμό ενσυναίσθηση και κατανοούν καλύτερα τις ατομικές διαφορές των άλλων (Βαλιαντή, Νεοφύτου & Χατζησωτηρίου, 2020). Από την άλλη, τα παιδιά με αναπηρία μπορούν να επωφεληθούν από τη συναναστροφή τους και από την κοινωνική συμπεριφορά που επιδεικνύουν οι τυπικώς αναπτυσσόμενοι συνομήλικοί τους, έχοντας με αυτόν τον τρόπο περισσότερες ευκαιρίες για αλληλεπίδραση, ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, αποδοχή και φιλία (Βλάχου & Ζώνιου-Σιδέρη, 2010).

Για τους παραπάνω λόγους, κρίνεται σημαντικό τα εκπαιδευτικά προγράμματα που

εφαρμόζονται σε όλη την εκπαίδευση και κυρίως στην πρωτοβάθμια, γιατί εκεί δομούνται οι βάσεις της συνεργασίας και αποδοχής, όχι μόνο να ανταποκρίνονται στην πολυμορφία των αναγκών, των συμπεριφορών και των διαφορετικών ρυθμών μάθησης του κάθε παιδιού, αλλά και να προωθούν την αναγνώριση της αξίας του/της κάθε μετέχοντα/χουσας ανεξαρτήτως των όποιων σωματικών και πνευματικών ιδιαιτεροτήτων του/της.

Οι μαθητές/ριες που ακολουθούν προγράμματα συνεκπαίδευσης μπορούν με βιωματικό τρόπο και εφαρμόζοντας διερευνητικές και ανακαλυπτικές διαδικασίες να μπαίνουν στη θέση του/της άλλου/ης, να αναστοχάζονται κριτικά και να αποδομούν στερεοτυπικούς και περιοριστικούς τρόπους σκέψης. Επίσης, μαθαίνουν να εργάζονται ομαδικά, να συζητούν, να προβληματίζονται, να συγκατασκευάζουν και να συμπαρουσιάζουν τα αποτελέσματα της ομαδικής εργασίας τους.

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα εντάσσεται στο πλαίσιο σχεδιασμού εκπαιδευτικών προγραμμάτων των εργαστηρίων δεξιοτήτων που υλοποιεί κάθε σχολική μονάδα. Ανήκει στον θεματικό άξονα: «*Ενδιαφέρομαι και ενεργώ – κοινωνική συναίσθηση και ευθύνη*». Εξακτινώνεται σε πέντε εργαστήρια με διαφορετικούς στόχους και δραστηριότητες. Οι κύριοι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι:

Ως προς τις δεξιότητες:

Οι μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν

- τις δεξιότητες 4c's (κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, συνεργασία, επικοινωνία)
- Την αποκλίνουσα και πλάγια σκέψη
- Τη μάθηση μέσω των διερευνήσεων
- Τις δεξιότητες του νου (κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, επίλυση προβλημάτων)
- Τις δεξιότητες ζωής (προσωπική ενδυνάμωση, ιδιότητα του ενεργού πολίτη, ευελιξία)
- Τις δεξιότητες μάθησης (επικοινωνία, συνεργασία, μεταγνώση)
- Τις ψηφιακές δεξιότητες, και
- Τις δεξιότητες διαμεσολάβησης (ενσυναίσθηση και ευαισθησία)

Ως προς το θέμα:

Οι μαθητές/τριες

- Να αναγνωρίζουν και να σέβονται τη διαφορετικότητα
- Να συνειδητοποιήσουν ότι είναι μέλη μιας ομάδας, η οποία χαρακτηρίζεται τόσο από ομοιότητες όσο και από διαφορές
- Να καλλιεργήσουν την αίσθηση του «ανήκειν»
- Να ενθαρρυνθούν για την υιοθέτηση συμπεριφορών που προάγουν την αποδοχή του

διαφορετικού

- Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στον εαυτό και στους/στις άλλους/ες, συνείδηση του ρόλου τους στην ομάδα και αίσθημα ασφάλειας

Το πρόγραμμα εντάσσεται στο θεματικό πεδίο: «*Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. Προσωπική & κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη*». Επίσης, εξακτινώνεται και αλληλεπιδρά με τα θεματικά πεδία: «*Παιδί και Επικοινωνία*» και «*Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση*». Αναλυτικότερα, τα εργαστήρια διαρθρώνονται ως εξής:

1^ο Εργαστήριο: «*Τι είναι η αναπηρία;*»

Στόχοι:

- Να γνωρίσουν τα παιδιά τη μοναδικότητα και τη διαφορετικότητα των άλλων κατανοώντας τις προσωπικές τους ιδιαιτερότητες
- Να εξοικειωθούν με τις διάφορες μορφές αναπηρίας
- Να αναγνωρίσουν τα δυνατά και αδύναμα στοιχεία του εαυτού τους

1^η δραστηριότητα: «*Η ταυτότητά μας*»

Με σκοπό να γνωρίσουν τα παιδιά τη μοναδικότητα και τη διαφορετικότητα των συμμαθητών/τριών τους, είναι απαραίτητο να κατανοήσουν πρώτα τη δική τους μοναδικότητα. Έτσι, η εκπαιδευτικός τα προτρέπει να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους με όσο περισσότερες λεπτομέρειες μπορούν. Οι μαθητές/τριες συγκρίνουν τα πορτρέτα τους και εντοπίζουν διαφορές και ομοιότητες. Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός παρουσιάζει μια πραγματική ταυτότητα ενήλικα και συζητάει με τους/τις μαθητές/τριες τα στοιχεία που αναγράφονται σε αυτήν. Τα παιδιά δημιουργούν τις δικές τους ταυτότητες με τα προσωπικά τους στοιχεία, την οποία και παίρνουν μαζί τους στο σπίτι για να συζητήσουν, περαιτέρω, με τους γονείς τους.

2^η δραστηριότητα: «*Μαθαίνω τις βασικές μορφές αναπηρίας*»

Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στα παιδιά ένα Power Point https://drive.google.com/file/d/1bxm2oVLN_Z8lw_luWfR0VemWSrOcDxOt/view?usp=sharing με εικόνες παιδιών με διάφορες αναπηρίες. Γίνεται συζήτηση και τα παιδιά εκφράζουν στην ολομέλεια δικές τους εμπειρίες για άτομα του περιβάλλοντος τους, που γνωρίζουν ότι έχουν κάποια μορφή αναπηρίας. Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός χωρίζει τα παιδιά σε ομάδες με τυχαίο τρόπο και δίνει οπτικό υλικό ατόμων με διάφορων τύπων αναπηρίες. Προτρέπει τις ομάδες να ομαδοποιήσουν το οπτικό υλικό ανάλογα με τις διαφορετικές μορφές αναπηρίας και να μιλήσουν για αυτές (συναισθήματα, απορίες, τυχόν φόβοι)

3^η δραστηριότητα: «*Η παλάμη μου, η παλάμη σου*»

Οι μαθητές/ριες σε μία λευκή κόλλα Α4 προτρέπονται να κάνουν το περίγραμμα της

παλάμης και των δύο χεριών τους και να το κόψουν με ψαλίδι.

Σε κάθε δάχτυλο της πρώτης παλάμης προτρέπονται να ζωγραφίσουν κάτι που μπορούν να κάνουν και σε κάθε δάχτυλο της δεύτερης παλάμης να ζωγραφίσουν κάτι που αδυνατούν να κάνουν. Με αυτόν τον τρόπο, καταγράφουν πέντε πράγματα που μπορούν να κάνουν και πέντε που δυσκολεύονται να υλοποιήσουν.

Στην ολομέλεια οι μαθητές/ριες παρουσιάζουν τον εαυτό και τις παλάμες τους και συζητούν για τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές που έχουν μεταξύ τους, καθώς διαφέρουν οι δυσκολίες του καθενός/της καθεμιάς.

4^η δραστηριότητα: «*Η Αργυρώ γελάει...*»

Οι μαθητές/τριες παρακολουθούν video με τίτλο: «*Η Αργυρώ γελάει...*» στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=R1XDj8L7FA>.

Ακολουθεί ημι-δομημένος διάλογος, με τα παιδιά να αντιλαμβάνονται και να εκφράζουν την ποικιλία των πραγμάτων που μπορεί να κάνει η ηρωίδα της ιστορίας και κάθε παιδί που είναι στη θέση της. Η εκπαιδευτικός στη συνέχεια, διαβάζει το παραμύθι με τίτλο: «*Η Αργυρώ γελάει...*» (Gin, 2021), που είναι δοσμένο σε έμμετρη μορφή <https://docs.google.com/document/d/1HPnmi5YXwiyx7A-3Ogkq1Nu58IRwXKIN/edit?usp=sharing&ouid=105703036429458531073&rtpof=true&sd=true>

Συζητάει με τα παιδιά για το περιεχόμενο και εντοπίζει τις ομοικαταληκτικές φράσεις, που υπάρχουν στο ποίημα.

2^ο Εργαστήριο: «*Η γλώσσα της νοηματικής*»

1^η δραστηριότητα: «*Φίλοι...φως φανάρι*»

Τα παιδιά παρακολουθούν σε video το παραμύθι με τίτλο: «*Φίλοι...φως φανάρι*» στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=CqImBuCPGqI>. Σε δεύτερο χρόνο παρακολουθούν το ίδιο παραμύθι στη νοηματική γλώσσα στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=OyI2ZpLk0Vs>. Ακολουθεί ελεύθερη συζήτηση.

2^η δραστηριότητα: «*Το αρχικό γράμμα του ονόματός μου στη γλώσσα της σιωπής*»

Δίνεται στα παιδιά αφίσα με τα γράμματα της αλφαβήτας στη νοηματική και αυτά προσπαθούν να εντοπίσουν το αρχικό γράμμα του ονόματός τους και να το αποδώσουν στη νοηματική γλώσσα.

3^η δραστηριότητα: «*Παίζω παντομίμα, δε μιλώ, μόνο τα χέρια μου κουνώ*»

Οι μαθητές/τριες χωρισμένοι/ες σε ομάδες παίζουν παντομίμα με τα μισά παιδιά να αποδίδουν με νοήματα αυτό που θέλουν να πουν και τα άλλα να προσπαθούν να μαντέψουν.

4^η δραστηριότητα: «*Μύθοι και τραγούδια στη νοηματική*»

Στους/στις μαθητές/τριες δίνεται οπτικο-ακουστικό υλικό στη νοηματική για παρακολούθηση, όπως ο Εθνικός μας Ύμνος, το παιδικό τραγούδι «*Το ελεφαντάκι*» και ο μύθος του Αισώπου «*Η αλεπού και η ουρά της*», στους παρακάτω συνδέσμους:

<https://www.youtube.com/watch?v=T-RIMkeuskI>,

<https://www.youtube.com/watch?v=un8TpEdNXcM>,

<https://www.youtube.com/watch?v=i8ZcVzS2VJo>

Τα παιδιά παρακολουθούν, συζητούν και προβληματίζονται.

3º Εργαστήριο: «*Η ζωή των ανθρώπων με προβλήματα όρασης*»

1ª δραστηριότητα: «*Με το λευκό μαστούνη παρπατώ*»

Οι μαθητές/τριες παρακολουθούν video με τίτλο: «*White stick – λευκό μαστούνη*» στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=B1ImrSMo2QI>. Ακολουθεί ημι-δομημένος διάλογος σχετικά με την αισθητηριακή αναπηρία της τύφλωσης και την ανάγκη βοήθειας που έχουν αυτά τα άτομα για να κυκλοφορήσουν. Για να κατανοήσουν τη σημασία του συνοδού βοηθού, παρακολουθούν το ψηφιακό παραμύθι με τίτλο: «*ΞΟΥΤ – Η ιστορία ενός αδέσποτου σκύλου*».

2ª δραστηριότητα: «*Το μουσείο αφής*»

Τα παιδιά επισκέπτονται διαδικτυακά το μουσείο αφής του Φάρου Τυφλών, στο οποίο υπάρχουν αντίγραφα της πολιτιστικής κληρονομιάς της πατρίδας μας και που τα άτομα με προβλήματα όρασης και οι άλλοι επισκέπτες μπορούν να επεξεργαστούν με την αφή. Το μουσείο μπορεί κάποιος/α να το επισκεφτεί διαδικτυακά πατώντας στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=gxJEoM1Fy4>

3ª δραστηριότητα: «*Μια μπάλα για όλους*»

Η εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά το παραμύθι με τίτλο: «*Μια μπάλα για όλους*» (Μάστορας & Δουμανίδου, 2020) που είναι γραμμένο στη γλώσσα Braille. Τα παιδιά παρατηρούν τους δύο τρόπους γραφής, συγκρίνουν, συζητούν. Στη συνέχεια, αξιοποιούν δύο ειδικές μπάλες με κουδουνάκια, προσπαθώντας να κατανοήσουν και να κινηθούν σύμφωνα με την πηγή του ήχου.

4º Εργαστήριο: «*Γνωρίζοντας καλλιτέχνες με αναπηρία*»

1ª δραστηριότητα: «*Γνωρίζω τους/τις ζωγράφους Frida Kahlo & Francisco Goya*»

Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στους/στις μαθητές/τριες τη ζωή των προαναφερόμενων ζωγράφων παρακολουθώντας την ιστορία τους μέσω του συνδέσμου:

<https://drive.google.com/file/d/1KpDRTWPrgCaRNgbCbjVGAMIPXyXwIWn6/view?usp=sharing>

Σε δεύτερο χρόνο τα παιδιά επεξεργάζονται έργα τέχνης τους όπως το «*Self-Portrait with the Portrait of Doctor Farill, 1951 - by Frida Kahlo*» και άλλα, που απεικονίζουν άτομα με αναπηρία. Μέσα από τη ρουτίνα σκέψης: «*Βλέπω – Σκέφτομαι – Αναρωτιέμαι*» τίθενται ερωτήσεις και αναδύονται καίριες απορίες.

2^η δραστηριότητα: «*Κάνω τον δικό μου πίνακα ζωγραφικής*»

Η εκπαιδευτικός, με τη βοήθεια της ρουτίνας σκέψης: «*Βάζω τη δική μου αρχή – τη δική μου μέση και το δικό μου τέλος*», προτρέπει τα παιδιά να φτιάξουν, χωρισμένα σε ομάδες, τον δικό τους πίνακα και να γράψουν μια ιστορία για αυτόν με αρχή, μέση και τέλος.

3^η δραστηριότητα: «*Ζωγραφίζω με το στόμα*»

Τα παιδιά καλούνται σε ομάδες να ζωγραφίσουν ένα έργο τέχνης χρησιμοποιώντας το στόμα τους.

4^η δραστηριότητα: «*Έλεν Κέλερ*»

Τα παιδιά παρακολουθούν την ιστορία της Ελεν Κέλερ μέσω του youtube απ' όπου και μαθαίνουν για τη ζωή της. Το video βρίσκεται στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://youtu.be/BYDKXDbeP7Q>. Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός θέτει ανοιχτού τύπου ερωτήματα στα παιδιά, όπως το αν μπορούν άτομα τυφλά σαν την Έλεν Κέλερ να ξεπεράσουν τις δυσκολίες τους και με ποιον τρόπο. Ακολουθεί συζήτηση για το πώς αισθάνεται η Έλεν Κέλερ σχετικά με την αναπηρία της και πώς βρήκε τον τρόπο να ζήσει. Με τη μέθοδο της ενσυναίσθησης τα παιδιά προσπαθούν να μπουν στη θέση της ηρωίδας και να σκεφτούν πως θα ένιωθαν τα ίδια αν βρίσκονταν στη θέση της, πώς πιστεύουν ότι θα τα αντιμετώπιζαν οι γύρω τους και τι θα έκαναν για να αντιστρέψουν τις τυχόν αρνητικές συμπεριφορές.

5^ο Εργαστήριο: «*Τι γνώριζα – τι γνωρίζω*»

1^η δραστηριότητα: «*Αντιμετωπίζουν εμπόδια τα άτομα με αναπηρία στην καθημερινότητά τους; - Τι μπορούμε να κάνουμε για αυτό;*»

Στο ανοιχτού τύπου αυτό ερώτημα τα παιδιά εκφράζουν τις απόψεις τους, οι οποίες ομαδοποιούνται και καταγράφονται από την εκπαιδευτικό σε πίνακα αναφοράς. Στη συνέχεια, παρακολουθούν video στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://youtu.be/1Ere31n2iY> και βιωματικά μπαίνουν στη θέση των ηρώων παίζοντας τα ίδια παιχνίδια.

2^η δραστηριότητα: «*Ανάρτηση στα Μ.Μ.Ε.*»

Ακολουθεί συζήτηση για τον τρόπο της ατομικής και συλλογικής δράσης ως ενεργών πολιτών, για τη στήριξη των ατόμων με αναπηρία και πραγματοποιείται ανάρτηση στην επίσημη σελίδα του Δήμου όπου ανήκει το σχολείο με τις προτάσεις των μαθητών/τριών της τάξης.

3^η δραστηριότητα: «Φύλλο αυτο-αξιολόγησης»

Η εκπαιδευτικός δίνει στους/στις μαθητές/τριες φύλλο αυτο-αξιολόγησης με κλειστού τύπου ερωτήσεις, το οποίο και συμπληρώνουν.

Φύλλο αυτό-αξιολόγησης μαθητή/ριας				
Πόσο συμφωνώ με τις παρακάτω φράσεις;				
	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ πολύ
Κάθε άτομο είναι ξεχωριστό.				
Όλα τα άτομα έχουν δυνατά και αδύναμα σημεία.				
Όλα τα άτομα είναι διαφορετικά, αλλά ίσα.				
Τα άτομα με αναπηρία έχουν όνειρα και πετυχαίνουν τους στόχους τους.				
Οι μαθητές/ριας με αναπηρία έχουν δικαίωμα στην ισότιμη εκπαίδευση.				
Το σχολείο μπορεί να γίνει πιο προσβάσιμο για τα άτομα με αναπηρία.				
Μπορώ να εξηγήσω σε άλλα άτομα γιατί πρέπει να αποδεχόμαστε τα άτομα με αναπηρία				
Μπορώ να εντοπίσω στο σχολείο στοιχεία που πρέπει να αλλάξουν για να γίνει πιο συμπεριληπτικό				
Συνεργάστηκα με την ομάδα μου.				

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που περιγράφεται παραπάνω, σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις αρχές της εκπαίδευσης για την αναπηρία, καθώς όλοι οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί οφείλουν να στοχεύουν στην προαγωγή και προάσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στην κατανόηση των διαφορετικών αναγκών τους, στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και στην ενίσχυση της αίσθησης ότι όλοι/ες ανήκουν στην ίδια ομάδα και έχουν τη δυνατότητα και την ευκαιρία να συνυπάρξουν ως ισότιμα μέλη σε ένα σχολείο που δεν εστιάζει στις διακρίσεις, αλλά στην κάλυψη των ατομικών αναγκών με ισότιμο και δίκαιο τρόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βαλιαντή, Σ. & Νεοφύτου, Λ. (2017). *Διαφοροποιημένη διδασκαλία. Λειτουργική και αποτελεσματική εφαρμογή*. Αθήνα: Πεδίο

Βαλιαντή, Σ., & Νεοφύτου, Λ., Χατζησωτηρίου Χ. (2020). Διαφοροποίηση της διδασκαλίας και διαπολιτισμική εκπαίδευση: Παράλληλοι δρόμοι προς την κοινωνική συνοχή και κοινωνική δικαιοσύνη. *Επιστήμες της Αγωγής*, 1, 129-148.

Βλάχου,, Α. & Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2010). Σχολική ένταξη και συνεργατικές πρακτικές των εκπαιδευτικών Γενικής και Ειδικής Αγωγής, *Hellenic Journal of Psychology*, 7(2), 180=204.

Ξενόγλωσση

Barton L. (2000). Η πολιτική της inclusion, στο Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (επιμ.), *Ένταξη: ουτοπία ή πραγματικότητα; Η εκπαιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης μαθητών με ειδικές ανάγκες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 57-70.